

20.yy Sonrasında Güncellenen Çek Sanatı ve Lukáš (Musa) Musil'in Günümüz Çek Sanatındaki Yeri¹

Burak BOYRAZ

Arş. Gör. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi

Res. Asst. Dr., Yıldız Technical University, Faculty of Art & Design

orcid.org/0000-0002-1373-7234

bboyraz@yildiz.edu.tr

Öz

20.yy içinde Çekya'da *Nasyonal Sosyalizm* baskısı baş göstermiş, hükümetler farklı rejim yaklaşımları denemiş ve Slovakya ile bir siyasi ayrılık yaşanmıştır. Ancak Prag merkezli bu Orta Avrupa ülkesi öz değişim süreci dâhilinde plastik sanatları geri plana atmamış, bilhassa genç kuşak sanatçıları desteklemiştir. Makalede de mevzu bahis durumu incelemek adına ilkin Çekya'nın yakın dönem tarihi ele alınmıştır. Ardından söz konusu dönemde Çek sanatının gelişim ve değişimine yol açan etkenler tartışılmıştır. Yine ikinci başlık altında metnin süjesi genç Çek sanatçı *Lukáš (Musa) Musil*'in en güncel sergisi olan *İmza* incelenmiştir. İncelemelerin özgün görseller eşliğinde sunulduğu metin; ülkedeki yeni kuşak Çek sanatçılara yönelik vizyonun değerlendirilmesi ile sonlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Plastik Sanatlar, Resim, Çekya, Lukáš (Musa) Musil.

The Updated Czech Art After the 20th Century & The Place of Lukáš (Musa) Musil in Contemporary Czech Art

Abstract

The Czech Republic (today Czechia), which was exposed to the pressures of the National Socialists in the 20th century, experienced different regime approaches, and separated from Slovakia with the dissolution of Czechoslovakia in 1993. However, this central European nation has not given the plastic arts less attention in the political transformation process, and supported artists especially from the young generation. In the first part of the article, the recent history of the Czech Republic, including the 20th century and the subsequent period is examined, followed by a discussion of factors leading to the development and change of Czech art. The second part deals with "Signature", the most recent exhibition of Lukáš (Musa) Musil, a young Czech artist. The study lastly provides a general evaluation of young Czech artists.

Keywords: Art, Plastic Arts, Painting, the Czech Republic, Lukáš (Musa) Musil.

¹Yazarın *Yükseköğretim Kanunu*'nun 39. maddesi kapsamındaki yurt dışı görevlendirmeleri çerçevesinde hazırlanmıştır.

Giriş

Çek sanatını ve tarihsel gelişimini anlatan kaynaklar sayıca fazla değildir. Bu sınırlı literatür içinde yer alan konular daha çok *Alfons Mucha* (1860-1939), *Josef Mathauser* (1846-1917), *Stanislav Feigl* (1883-1933) ve *Josef Platzer* (1751-1806) gibi sanatçıların üsluplarıyla veya Orta Avrupa'nın 1960 sonrasındaki Batı sanat akımlarına yaklaşımı ile ilgilidir.² Gelgelelim günümüzde bir AB üyesi olan ve yakın zamanda topraklarının ismini güncelleyen³ Çek halkının sanatı sanıldığından da geniş ölçeklidir. Araştırma kapsamında inceleyeceğimiz sanatçı *Lukas Musil*⁴ ya da ülkesinde kullandığı isimle "Musa" da bu arşiv içinde yer alan en güncel sanatçılardan biridir.

Sanatçının *İmza* isimli kişisel sergisindeki⁵ yapıtlarına mercek tutan bu araştırma için 2017 yılının Haziran ayında Çekya'nın başkenti Prag'a gidilmiştir. Şehirde öncelikle müzeler ziyaret edilmiştir.⁶ İzleyen adımda başkentte sanat galerilerinin durumunu hedef alan incelemelerde bulunulmuştur.⁷ *L. Musil* içinse Prag'da, Vltava nehri kıyısında bulunan *Manes Galeri*⁸ ziyaret edilmiş ve yakın zamanlı resimleri birinci elden gözlemlenmiştir. Gözlemlerin sözel verilere dönüştürülmesi yine bu ziyaretler sırasında gerçekleştirilirken, süreci doğru yansıtmak adına literatür taramaları yapılmıştır. Sonrasında betimlemeler referanslarla desteklenmiş ve araştırma tamamlanmıştır.

Saha araştırmalarına ilişkin sonuçları ifade eden bu makale için iki başlık sunmak yeterli görülmüştür. İlk başlıkta Çekya'nın yakın tarihteki siyasi gelişimi özetlenmiştir. *Avusturya-Macaristan İmparatorluğu*'nun dağılmasından sonra ortaya çıkan Çekoslovakya ve ülkeyi bugüne taşıyan politik olaylar burada paylaşılmıştır. Tarihsel çerçevenin bu denli kısa bir

² İlgili literatür için: *Lenka Bydzovska*'nın *Against the Current. The Story of the Surrealist Group of Czechoslovakia* (2005), *Pavolina Morganova*'nın *Czech Action Art: Happenings, Actions, Events, Land Art, Body Art and Performance Art behind the Iron Curtain* (2014) ve *Maruska Svasek*'in *The Politics of Artistic Identity: the Czech Art World in the 1950s and 1960s* (1997) gibi yayımları örnek gösterilebilir.

³ Çek Cumhuriyeti 2016 yılında *Birleşmiş Milletler*'e yaptığı bildirim ile ülke adının Çekya olarak güncellendiğini belirtmiştir.

⁴ *Lukáš (Musa) Musil* (Prag, 1984).

⁵ *SIGNATURA*. 07 Haziran - 09 Temmuz 2017. *Galerie Mánes*. Prag – Çekya.

⁶ Ülke tarihini yakından incelemek amacıyla müzeler tercih edilmiştir. Koleksiyon nesneleri eşliğinde yapılan araştırmalar ile müzelerin bu nesneleri Çek tarihi içinde nasıl konumlandığını belirten bilgilendirmelere (envanter/döküm kayıtları, bilgi panoları vb.) ulaşmaya çalışılmıştır. Bu çizgideki araştırmalarımız *Charles Üniversitesi*'nin tarihi *Karolinum*'u, *Prag Sanat Galerisi*, *Prag Ulusal Sanat Galerisi* ve *Manes Galeri*'de yapılmıştır.

⁷ Amaç genç Çek sanatçıların eğitimlerinin ardından kendilerini hangi platformlarda şekillendirdiğini öğrenmektir.

⁸ *Galerie Mánes*: Çekya'nın başkenti Prag şehrinde yer alan ve güncel sanat çalışmalarına yer veren uluslararası sanat galerisi. Galerinin geçmişi 20.yy içinde şekillenmiş ve günümüzde 512 m²'lik bir sergileme alanına sahip olmuştur. Bu alan içinde 2016 yılında: *Martin Krajc* ve *Vaclav Zapadlik*, 2017 yılında ise: *Martin Pawera* ve *Karel Tesinsky* gibi sanatçıların yapıtları sergilenmiştir.

zaman dilimini kapsamasının nedenini belirtirsek: Ataları Balkanlar üzerinden Orta Avrupa'ya göç eden Slavlar'dan oluşan Çeklerin kökleri 5.yy'a kadar dayandırılabilir. ⁹ Ancak süjemiz *L. Musil*'in genç yaşı ve güncel eserlerini hedef almamız nedeniyle sadece 20. ve 21. yüzyıllar arasını içeren bir sunum yapmak yeterli görülmüştür.

İkinci başlıkta ise Çek sanatının belirttiğimiz siyasi süreç içindeki dönüşümüne etki eden konular irdelenmiştir. Ülke sanatının 20.yy sonrasındaki serüvenini içeren kısım, *A. Mucha* gibi diğer Çek sanatçılardan da söz ettikten sonra *L. Musil* ve üretimleri ile sonlandırılmış, sonuç bölümünde de genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Resim 1. Çeklerin sosyo-kültürel gelişimleri ve ülkenin günümüz plastik sanatlar mecralarındaki yerini kavrayabilmek için yapılan bu araştırma 2017 yılında, Prag kent merkezinde gerçekleştirilmiştir. Prag-Çekya. **Kaynak.** Burak BOYRAZ Arşivi, 2017.

1. 20.Yüzyıldan Günümüze Çekya Tarihi

Günümüzde Çekya Kuzey'de Polonya, Batı-Kuzeybatı sahasında Almanya, Güneyde Avusturya ve Doğu'da Slovakya ile komşudur. Ancak ülke belirttiğimiz sınırlara sahip olmanın öncesinde Orta Avrupa'da merkezileşen imparatorlukların bir parçası olmuştur. Bunlardan zaman cetvelimize en yakın olanı 20.yy başlarına kadar hüküm sürmüş olan *Avusturya-Macaristan İmparatorluğu*'dur. ¹⁰ (Özçelik, 2012: 52). Topraklarında

⁹ Daha eski devirleri içeren Çek tarihi için 8.yy içinde kurulan *Moravya Prensiği* ve 9.yy'da baş gösteren *Bohemya Devleti* önemli referanslardır. Bunların haricinde sonraki yüzyıllarda; farklı Hristiyanlık mezheplerine sahip topluluklar arasında çıkan çatışmalar ve ülkenin *Avusturya İmparatorluğu*'nun himayesine girene kadar ki zorlu süreci için *Andrew Rossos*'un *Canadian Slavonic Papers*'da yer verilen *Czech Historiography* (2015) isimli metni incelenebilir.

¹⁰ Literatürde kuruluşu 1867 olarak belirtilen bu imparatorluk özde iç işlerinde bağımsız sayılabilecek iki ülkeden oluşmuş ve Avrupa kıtasındaki nüfuzu yüzyıllar öncesine kadar dayanan *Habsburg İmparatoru* tarafından yönetilmiştir.

Slav ayaklanmalarının sıkça yaşandığı bu imparatorluk¹¹ araştırmamız için 20.yy'ın ilk çeyreğinde gerçekleşen *Balkan Savaşları*'nın (1912-1913) ardından geliştirmeye çalıştığı Sırp politikası ile öne çıkmaktadır. İlgili politika uzun vadede Sırbistan'ın *Balkan Savaşları* sonrasındaki siyasi gelişimi nedeniyle atılacak adımları içerecektir. Ne var ki Veliht Arşidük *Fransua Ferdinand* (1863-1914) ile eşinin bir Sırp milliyetçisi tarafından suikasta uğraması ile durum başka bir boyut kazanmıştır. 1914 yılının yazında gerçekleşen bu suikast *Birinci Dünya Savaşı*'nın tetikleyicisi olmuş, dört yıla yayılan muharebenin sonunda *Osmanlı İmparatorluğu* ve *Almanya'nun* desteğini almış olan *Avusturya-Macaristan İmparatorluğu* dağılmıştır.

Dağılma periyodunun ardından Orta Avrupa içindeki bazı küçük bölgeler birleşmiştir. Slovakya, Bohemya, Moravya ve Silezya ile örnekleyebileceğimiz bu küçük bölgelerin birleşmesi Çekya'nın 20.yüzyıldaki siyasi şablonunu hazırlamıştır. Sonraları Çekoslovakya olarak anılacak bu yapı içinde Slovakya'nın (ekonomi tabanlı) sıkıntıları yaklaşan *İkinci Dünya Savaşı* (1939-1945) öncesinde endişe vermeye başlamıştır.¹² Ancak o yıllarda yapıyı derinden etkileyen en önemli olay; *Nasyonal Sosyalistlerin*, iktidarlıklarının beşinci yılında (1938) izlediği *Südetler*¹³ politikasıdır.

Çekoslovakya'nın içinde kalmasına karşın yoğun bir Alman nüfusu barındıran *Südet coğrafyasını* hedef alan politikanın amacı işgaldir. Bunun için ilkin *Nasyonal Sosyalistler*'in kara propagandaları baş göstermiştir. Söz konusu propagandalarda lider *Adolf Hitler* (1889-1945) bizzat Çekleri hedef alan söylemlerde bulunmuş ve bölgedeki Alman asıllı toplulukları kışkırtmıştır. Artan gerginlik nedeniyle Mayıs 1938'de Çekoslovakya'da askeri seferberlik ilan edilmiştir.¹⁴ Fakat *Nasyonal Sosyalistlerin* baskıcı tutumundan dolayı bu girişim bir sonuç vermemiştir. Devamında Prag hükümeti görevi bırakmış, Almanlar da Ekim ayında *Südetleri* işgal etmiştir (Bryant, 2007, s.22).

Kara propagandalar ile başlayan *Südet politikasının* ardından *İkinci Dünya Savaşı* yıllarında *Sovyet-Çekoslovak Anlaşması* (1941) imzalanmış, Sovyet ve Çek askerleri *Nasyonal Sosyalist* kuvvetlere karşı birlikte cephe almıştır. İki yıl sonra bir ittifak anlaşması daha yapılmış (1943), bu anlaşma Sovyetler ve Çekler arasındaki bağları sıkılaştırmıştır.¹⁵ Zaman ilerledikçe de askeri

¹¹ *Osmanlı İmparatorluğu* ile gelgitli tarihsel ilişkileri olan bu imparatorluk Rusya'nın Panislavist politikalarının etkisini en çok hisseden devletlerden biridir.

¹² Kendi ülkelerinde 1933 yılında başa gelen *Nasyonal Sosyalistler İkinci Dünya Savaşı*'ndan önceki yıllarda propagandaları ile Slovakya'yı etkilemeye başlamıştır. Savaşın başlamasıyla da Slovakya *Nasyonal Sosyalist* Almanya'nın tarafına geçmiştir.

¹³ *Südetler*: Orta Avrupa'daki dağlık bölge.

¹⁴ Çekler burada müzakereyi de elden bırakmamış, kışkırtılan *Südet* ikametli Almanlar ile görüşmeler sürdürülmüştür.

¹⁵ *Çekoslovakya Komünist Partisi*'nin genel sekreteri *Klement Gottwalt* (1896-1953) anlaşma ile ilgili olarak; "Bizim ulusal ve devlet gemimiz güvenli bir liman bulmuştur" şeklindeki açıklamasıyla

harekete Birleşik Devletlerin dâhil olması ile *Nasyonal Sosyalistler* Orta Avrupa'dan arındırılmıştır.

Yaşananlar Çek halkının hafızasında silinmez izler bırakmıştır. Ancak bunlardan ulus-toplum bilincine en fazla zarar vereni *Nasyonal Sosyalistlerin* muharebe yıllarında ülkedeki eğitimi sekteye uğratması olmuştur. Konu Orta Avrupa'da akademik araştırmalar hususuna en köklü okullardan biri olan *Charles Üniversitesi*'ne parantez açarak açıklanabilir.

Resim 2. *Charles Üniversitesi* bugün tüm köklü tarihini Prag şehrindeki *Karolinum* çatısı altında kalıcı bir sergi ile göz önüne sermektedir. Prag-Çekya. **Kaynak:** Burak BOYRAZ Arşivi, 2017.

Savaş yıllarında ağır baskıya tabi olan ve dokuz öğrenci liderinin idam edildiği üniversitede 1.200 öğrenci kamplara sürülmüş, direniş yanlısı akademisyenler cezalandırılmıştır. Prag geneline yayılan olaylara mahal veren *Nasyonal Sosyalizm* yanlılarının kırılması ile *Charles Üniversitesi*'nin yeniden faal duruma geçmesi (kurumun restore edilmesi ile) ancak Mayıs 1945'i bulmuştur (Frommer, 2005, s.53).¹⁶

uzun vadede ülkesinin Sovyetlere bakışını özetlemiştir (Gromika, A.A., Zemskov, İ.N. vd., 2013).

¹⁶Paragrafı tamamlarken *Charles Üniversitesi*'nin tarihinin Çek ve Almanlar arasındaki ilişkiyi yansıtması açısından önemli bir detay olduğunu belirtmek gerekir. Çekya'nın başkenti Prag'da bulunan *Charles Üniversitesi* 07 Nisan 1348 tarihinde Çek Kralı IV. *Charles*'in (1316-1378) hamiliğinde kurulmuştur. Alp dağlarının kuzeyindeki yüksek öğretim kurumları arasında en yaşlısı olan üniversite model olarak Paris ve Bologna ekolleri ile eğitime başlamıştır. Kurumda verilen dersler başlarda çoğunlukla felsefe üzerineyken zaman ilerledikçe teoloji, hukuk ve tıp alanlarına odaklanan fakülteler de açılmıştır. Üniversitenin öğrenci mozaïği ise o yıllarda dört ulus üzerinden şekillenmiştir. Çek, Bavyalı, Sakson ve Polonyalı öğrenciler kurumun en kalabalık öğrenci grupları olmuştur. Bu yönüyle daha en baştan çok uluslu bir hedef kitleye hitap eden üniversitenin ilk rektörü ise Başpiskopos *Arnost*'dir (*Ernst*) (1297 - 1367). Yerleşkeden bahsederek öğretim elemanı ve öğrencilere tahsis edilen ilk ikamet noktası Prag'da *Büyük Salon*

20.yy Sonrasında Güncellenen Çek Sanatı ve Lukáš (Musa) Musil'in Günümüz Çek Sanatındaki Yeri

Resim 3. *Karolinum* çatısı altındaki sergide sürece dair önemli belge ve nesnelere yer almaktadır. Görselede *Nasyonal Sosyalistlerin* 1939 yılının Kasım ayında tüm Çek üniversitelerinin kapatıldığını ilan ettiği poster yer almaktadır (Sağdaki Kırmızı Poster). Prag-Çekya. **Kaynak:** Burak BOYRAZ Arşivi, 2017.

Devamında ülkeden ayrılan topraklar yeniden bütünleşmeye başlamış, Orta Avrupa'da Çeklerin merkezde olduğu birleşme esaslı adımlar atılmıştır. Lakin Prag'da savaştan sadece üç yıl sonra iktidarlığı komünist parti devralmıştır (1948). Bu gelişme ile Çekler Doğu Bloğu içine dâhil olmuş, hükümet iç ve dış politikalar konusunda Sovyetler ile uyumlu bir çizgiyi takip etmiştir.

Komünist partinin iktidarlığında (1950'li yıllardaki) tarım reformları, iktisat politikaları ve sanayi girişimleri gibi kitlesel adımlar genellikle Sovyetler güdümünde gerçekleşmiştir. Tarih 1960'ı gösterdiğinde ise Çekler radikal bir karar ile yeni bir anayasa çıkarmış ve bu anayasada ülke Çekoslovakya Sosyalist Cumhuriyeti olarak tanımlanmıştır. Fakat (Avrupa'nın bilindik siyasi liderlerinden *Antonin Novotny'nin* (1904-1975) cumhurbaşkanlığı döneminde çıkarılan) bu anayasa sonrasında parti içinde anlaşmazlıklar belirmiştir. 1968'de siyasi kontrolü ele geçiren *Alexander Dubcek* (1921-1992)

adıyla 1366 yılında açılmıştır. Bundan 17 yıl sonra da günümüzde *Karolinum* ismiyle bilinen merkez bina inşa edilmiştir. 14.yy boyunca Avrupa'da yeni bir oluşum olarak görülen Charles Üniversitesi, reformist *John Wycliff'in* (1320-1384) görüşlerinden ilham alan *Jan Hus'un* (1369-1415) rektörlüğü ile 15.yy'ın ilk çeyreğinde Çek milliyetçiliğinin etkisine girmiştir. Ancak 1434 ve sonrasında *Roma Katolik Kilisesi'nin* müdahaleleri üniversitenin kurumsal anlamda yeniden yapılanmasına yol açmıştır. Bu tarihlerde Alman reformcuların iz bıraktığı üniversite uzun soluklu bir periyodun ardından 1609 yılında yeniden Çek halkının hizmetine bağışlanmıştır. Teolojik fikir ayrılıkları ve milliyetçi hareketlerdeki rolleri nedeniyle bazı eski rektörlerinin cezalandırıldığı kurum 1654 yılında *Charles - Ferdinand Üniversitesi* adını almıştır. 18.yy ve sonrasında ise Alman reformist *Alexander von Humboldt'un* (1769-1859) eğitim modelini benimseme konusunda tartışmaların merkezi olan üniversite pek çok kez Alman ve Çek düşünürleri karşı karşıya getirmiştir. Kadın öğrencilerin eğitime kabulü konusunda Avrupa'da öncü olan kurumun bu iki "tarafılığı" 19. ve 20.yy'larda devam etmiştir. (Çekoslovakya'nın bağımsızlığının ardından, üniversite yeniden yalnızca Charles ismini kullanmayı seçmiştir).

"İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi"
"Journal of the Human and Social Sciences Researches"
[itobiad]

ISSN: 2147-1185

yönetiminde ise yeni reformlar uygulanmış ve liberalleşme eğilimleri baş göstermiştir. Fakat süreçten memnun kalmayan ve liberal görüşlerin etkisi altındaki diğer coğrafyalara yayılmasından endişe eden Sovyetler, *Varşova Paketi*'nin askeri desteğiyle ülkeyi işgal etmiştir.

İşgal Çekler için başta ekonomi ve istihdam konularında zorluklar çıkarmıştır. Öyle ki Batı'ya göçler artmış, binlerce Çek vatandaşı daha iyi koşullar altında iş bulabilmek için yer değiştirmiştir. Komünist çizgiye geri dönülmesine yol açan işgal etkilerinin sona erışı *Kadife Devrim* olarak anılan 1989 yılındaki olaylara kadar sürmüştür. *Charles Üniversitesi* örneği ile *Nasyonal Sosyalistlerin İkinci Dünya Savaşı* yıllarında Prag'da eğitimi sekteye uğrattığından ve öğrenci liderlerinin idamından söz etmiştik. Bundan elli yıl sonra ülkede öğrenci merkezli bir başka olay baş göstermiştir. *Uluslararası Öğrenciler Günü*'nü kutlamak isteyen üniversite öğrencileri Prag'da bir gösteri gerçekleştirmiştir. Polisin gösteriye sert müdahalesi ülke genelinde tepkilere, tepkiler de komünist rejimin devrilmesine ve *Vaclav Havel*'in (1936-2011) cumhurbaşkanı seçilmesine giden yolun önünü açmıştır (Biçerli, 2001, s.2-3).

V. *Havel*'in seçilmesi Çeklerin kapitalizme yöneleceğinin işareti olurken 1993 yılında Slovakya ile bir ayrılık gerçekleşmiştir. İki tarafın dostane yaklaşımı nedeniyle siyasi literatürde kendine pozitif sayfalarda yer bulan bu ayrılığın ardından Çek toprakları Çek Cumhuriyeti adını almıştır. Akabinde yapılan ekonomik reformlar ve iş gücünün etkin kullanımını hedef alan iktisadi politikalar ile işsizlik oranı diğer bölge ülkelerinin yarısına hatta Birleşik Devletler'den de düşük bir düzeye gerilemiştir (Biçerli, 2001, s.3).¹⁷ Ayrıca ayrılıktan sonra uluslararası platformlara dâhil olmak için yeni girişimler başlamıştır. Ülke 1999'da NATO'ya katılmıştır. *Avrupa Birliği*'ne giriş süreci ise birliğin talebi olan reformlarla başlamıştır. Bu reformlarla *Çek Ulusal Meclisi*, *Çek Cumhuriyeti Hükümeti* ve *Yüksek Mahkeme* yeniden yapılandırılmıştır (Yılmaz & Doğan, 2013: 21). Yapılanmada ana bakanlıklar (Maliye, Dışişleri, İçişleri vb.) korunurken AB fonlarından azami düzeyde yararlanmak için bölgesel kalkınma ajansları kurulmuştur (Yılmaz & Doğan, 2013: 22). Benzeri girişimlerle Çek Cumhuriyeti 2004'de AB'ye üye olmuştur.

Daha yakın yıllara mercek tutmak için ise günümüz verilerinden yararlanılabilir (2017-2018). *Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı*'nın sunduğu rakamlara göre ülkenin bugünkü nüfusu 10.538.275 kişidir. Nüfusun %90'ını Çekler oluştururken, yüzde %10'luk dilimde Moravyalılar ve Slovaklar baskındır (*Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı*, 2018).

¹⁷ Akademisyen M. K. *Biçerli*'nin aktardığı tabloda; 1989'da Çek Cumhuriyeti ve Slovakya'nın işsizlik oranı birbirine eşdeğer olarak gösterilmiştir. 1994 yılında ise bu oran Çek Cumhuriyetinde 3.2, Slovakya'da ise 14.8 olmuştur (Biçerli, 2001, s.3). (Aynı yıl içinde bu oran Macaristan'da 10.9, Polonya'da ise 16.0'dır) (Biçerli, 2001, s.3).

Politika konusuna gelirse Ülkemizin parlamentosu 200 üyeden, *Temsilciler Meclisi* de 81 üyeli senatodan oluşmaktadır. (*Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı*, 2018).¹⁸ Parlamentoda bugün (2017) koalisyon hükümeti mevcuttur. Koalisyon içinde *Sosyal Demokrat Parti* ve *Hristiyan Demokrat Parti* gibi partiler başı çekmektedir.

2. 20.Yüzyıl İle Birlikte Güncellenen Çek Sanatı

Çeklerin 20.yy ve sonrasındaki sanat üretimlerini şekillendiren etkenler belli başlıklar altında toplanabilir. Bunlar;

- 19.yy Çek sanatçılarının yapıtları (sanatsal mirasları),
- Nasyonal Sosyalistlerin* ülkeyi işgali,
- Komünizm yıllarındaki hükümet politikaları,
- 1960 sonrası (Batı) sanat akımlarına dâhil edilen yeni medyaların Çek coğrafyasında hızla türemesi,
- Kadife Devrim*'in ardından gelen AB'ye uyum süreci ve
- (Özellikle 21.yy için) sanat galerilerinin uluslararası platformlarda işlevsellik kazanması olarak sıralanabilir.

İlk başlığımız 19.yy'da üretimler gerçekleştirmiş olan Çek sanatçıların miraslarıdır. Prag şehri günümüzde olduğu gibi o yıllarda da bölge sanatının merkezi konumundadır. Şehirde üretim yapan *Antonin Pucherna* (1776-1852), *Johann Wilhelm Jankowski* (1800-1870) ve *Vaclav Sochor* (1855-1935) gibi ressamın çoğu 19.yy içinde manzaralara odaklanmıştır. Bu isimler resimlerinde gerçekçilik ve romantizmin çizgilerine sadık kalmış, Orta Avrupa'nın pek çok köyünü, kasabasını ve coğrafi niteliklerini betimlemiştir. Mevzu bahis üretimler Çeklerin 20.yy çizgisi adına referans olmuş ve ilgili kadrajlar artan figüratif yaklaşımlar eşliğinde bu yüzyıla taşınmıştır. *Giriş* başlığı altında belirttiğimiz *J. Mathauser*'in kompozisyonları durumu örneklemede kullanılabilir. Sanatçının Çek tarihindeki kişi ve olayları aktardığı kompozisyonlarda manzaralar ile birlikte bölge halkı da etüt edilmiş ve tuvallere Çeklerin gündelik yaşamları aktarılmıştır. 19.yy Çek sanatına dâhil edilse de *Benes Knupfer* (1844-1910) için de aynı şey söylenebilir. Sanatçı, yaşamının son yıllarına doğru hazırladığı üretimlerle Bohemya ve Moravya halkını tasvir etmiş, insanlarına daha sosyolojik bir pencereden bakmıştır.¹⁹

İki dünya savaşının yaşandığı 20.yy'ın ilk yarısının Çekler için radikal olaylara sahne olduğundan ve *Nasyonal Sosyalistlerin* işgalinden bahsetmiştik. Olayların Çek sanatına yansımaları, ülkenin belki de en bilindik sanatçısı *A. Mucha* için açacağımız biyografik pencere üzerinden anlatılabilir.

¹⁸ Çekya'nın bugünkü cumhurbaşkanı *Milos Zeman*'dir (1944).

¹⁹ *S. Feikl*'da aynı izi sürmüştür. Ancak sanatçının manzara çalışmaları nispeten öne çıkmış, Çeklerin tarihi taşınmaz eserleri de bu resimlerde sıklıkla kendilerine yer bulmuştur.

Doğduğu yıllarda yaşadığı bölge *Avusturya-Macaristan İmparatorluğu*'nun bir parçası olan *A. Mucha* Orta Avrupa'nın yeni sanat²⁰ üslubuna dâhil edilen bilindik sanatçılarından biridir.²¹ İlk akademik resim derslerini 1885 yılında Münih'te alan *A. Mucha*, 1887-88 yıllarında Paris'e geçmiş ve şehrin ünlü sanat okullarından *Julian* ve *Colarossi* akademilerine kayıt olmuştur. Lakin bir yıl kadar sonra finansal problemler yaşamaya başlamıştır.

Resim 4. *A. Mucha*'nın yapıtlarının bir kısmı ve kişisel eşyalarından örnekler Prag'da *Prag Sanat Galerisi*'nde sergilenmektedir. Prag-Çekya. Kaynak: *Burak BOYRAZ* Arşivi, 2017.

Maddi açıdan zor günler geçirmeye başlayan sanatçı dergiler için çizimler yapmaya yönelmiş ve gazeteler için resimler hazırlayarak para kazanmaya çalışmıştır. Ayrıca bazı çalışmalarını Prag'a göndermiş ve üretimlerini devam ettirebilmek için maddi destek aramıştır. Onun bu çabası çeşitli kitaplar için illüstrasyonlar hazırlamasına vesile olmuştur. Uzun vadede hem Paris hem de Prag için bir değer teşkil etmeye başlayan *A. Mucha* ödüllere layık görülmüş, doğduğu toprakların en bilindik destanlarından *Slav Destanı*'ni devasa boyutlardaki kesitlerle resmedip seriyi de 1928'de Prag şehrine atfetmiştir (hediye etmiştir). Ancak 1930'lardan sonra Avrupa'da baş gösteren *Nasyonal Sosyalizm* tehlikesi *A. Mucha*'nın da çalışmalarını etkilemiştir. Sanatçı Slavlara yaklaşımı nedeniyle *Nasyonal Sosyalistler* tarafından hedef haline getirilmiştir. Dolayısıyla Almanlar

²⁰ Art Nouveau.

²¹ Yeteneği çocukluğundan itibaren belli olmaya başlayan sanatçı küçük yaşlarda bölgesel kiliselerde Barok sanatı ustalarının dini freskolarını incelemiştir. Kompozisyonlardaki derin imgelerinden etkilenen *A. Mucha* freskolara ilgisiyle resim disiplinindeki araştırmalarını arttırmış ve Prag'da bulunan sanat akademisine başvurmaya karar vermiştir. Ancak dönemin tanınmış isimlerinden *Prof. Antonin Lhota*'nın (1812-1905) önerisi üzerine akademik çizginin dışındaki sanat mesleklerine yönelmiştir. Yirmi bir yaşına geldiğinde Viyana'daki sahne sanatları ustalarına yardım etmiş, burada iki yıllık bir deneyim kazanmıştır (1879-1881). Fakat çalıştığı tiyatrodan çıkan yangın sonrasında işsiz kalmıştır.

Südetler işgalinin ardından 1939 ve sonrasında Avrupa şehirlerini yağmalamaya başladıklarında aranan isimlerden biri olmuştur. Aynı yıl *Nasyonal Sosyalistlerce* yakalanan sanatçı uzun soluklu bir sorguya tabi tutulmuştur. Sorgu sonrasında sanatçının sağlık problemleri nüksetmiş, vücudu uzun vadede yaşadığı sarsıntıya dayanamamış ve 1939'da hayata gözlerini yummuştur.²²

A. Mucha'nın *İkinci Dünya Savaşı'nın* hemen öncesinde maruz kaldığı bu baskı daha önce bahsettiğimiz *Charles Üniversitesi'nde* yaşanan olayların sanatsal ayağı için küçük bir örnektir. Öyle ki onun haricinde kalan ve işgal altındaki Çek topraklarında faaliyet gösteren diğer sanatçılar da ya üretimlerine ara vermek durumunda kalmış ya da sorguya (veyahut öğrencilerde olduğu gibi kamplara) gönderilmiştir.²³

Resim 5. A. Mucha'nın Prag'da *Prag Sanat Galerisi'nde* sergilenen atölye kurgusu ve fotoğrafları. Prag-Çekya. **Kaynak:** Burak BOYRAZ Arşivi, 2017.

Savaştan Sovyetlerin desteğiyle çıkan Çekoslovakya hükümetinin 20.yy'ın ikinci yarısındaki siyasi çizgisi bir diğer başlığımızdır. Belirttiğimiz şekliyle; ülkede 1950'li yıllardaki tarım reformları, iktisat politikaları ve sanayi girişimleri gibi kitlesel adımlar genellikle Sovyetler güdümünde gerçekleşmiştir. Bu durumun etkisi ile Prag merkezli sanat üretimi alternatif yönlere kaymış, ülkenin komünizm etkisinde olduğu yıllarda sosyalist gerçekçi resimlerin önü açılmıştır. Sadece Prag özelinde değil, soğuk savaş yıllarında pek çok Balkan ülkesinde de beliren bu yaklaşım ile Çek sanatçılar: işçileri ve işçi ailelerini merkez alan figüratif kompozisyonlar kurgulamıştır.

²² İlgili bilgiler sergi notlarından derlenmiştir.

²³ *Dina Gottliebova* (1923-2009) *Nasyonal Sosyalist* baskıdan kaçmayı başaran bir başka Çek sanatçı olarak 21.yy içinde bile realist sayılabilecek üretimler gerçekleştirmiştir. Sanatçı ülkesinde o dönemdeki soykırımdan kurtulan vatandaşlardan biri olarak tanımlanmaktadır.

20.yy'ın ikinci yarısındaki yapıtlar için Batıda 1960'lı yılların ardından beliren yeni medyalara de değinmemiz gerekir. *İkinci Dünya Savaşı* sonrasındaki kutuplaşmanın taraflarından Birleşik Devletler'in hamiliğinde yayılan bu türdeki üretimler Çekler tarafından da kabul görmüştür. Örneğin Prag doğumlu *Josef Randa* (1933-2005) bronzun yanı sıra fiber malzemedden de yararlanmışır. Fotoğraf disiplindeki *Pavel Banka* (1941) ise deneysel üretimlere yoğunlaşmış hatta asfalt üzerine çizimlerde bulunmuştur. Saydığımız iki isme göre çok daha genç olan 1965 doğumlu *Marek Schovaneck* ve *David Cerny* (1967) de bu gruba dâhildir. Yağlıboya resimden heykele kadar geniş bir üretim cetveline sahip olan *M. Schovaneck* hazır nesnelere yola çıkarak yerleştirme esaslı yapıtlar hazırlamıştır. *D. Cerny* ise adını sadece Çekya içinde değil Batı coğrafyasında da duyurmuştur. Provoke duruşuyla bilinen sanatçı 1991 sonrasında bir Sovyet tankını pembeye boyayarak tüm dikkatleri üzerine çekmiştir.

Çeklerin 1960 sonrası yeni medyalarla ilişkilendirilebilecek sanatçıları uzun uzadıya sıralanabilir. Fakat *Kadife Devrim* (1989) sonrasındaki AB'ye uyum süreci özellikle genç kuşak sanatçı adaylarını ilgilendirmektedir. Yapılan reformlardan bahsetmiştik. Bu reformlar çerçevesinde Çek üniversitelerinin idari ve eğitimsel niteliği elden geçirilmiş ve kurumlar her iki yönden Batı ile benzer nitelikli olacak şekilde yeniden yapılandırılmıştır. Dolayısıyla ülkede sanatsal eğitimin reformlarla paralellik göstererek ilerlediğini, eğitim için Batı geneline dağılan sanatçı adaylarının görgü ve bilgilerini AB temelli öğrenci değişim programlarının katkısıyla bir adım öteye taşıyabilme imkânına sahip olduğunu belirtmek gerekir.²⁴ Yine kalkınma ajanslarının üyeliğe giden yolda kültürel-sanatsal girişimler için sunduğu imkânlarla da değinmek gerekir. 1993-1994 yıllarında oluşturulan *Kültürel Fonların Değişim Hareketi* genç Çek sanatçılara burs sağlamayı hedeflemiştir. 2000 yılında kurulan; Çekya, Macaristan, Polonya ve Slovakya ülkelerinin hükümetlerinin de destek verdiği *Visegrad Fonu* ise ilgili ülkelere sanatçı adaylarını Orta ve Doğu Avrupa'daki değişim programlarına dâhil etmektedir.

Sanatçı adaylarının bireysel gelişiminden söz ederken; eğitimlerinden sonra yurt içinde kendilerini gösterebilecekleri sanatsal platformların işlevselliğinden de bahsedilmelidir. Başkent Prag'da yaptığımız incelemeler bu noktada aydınlatıcı olabilir. Şehir 19.yy'da olduğu gibi günümüzde de Çek halkı için bir sanat merkezidir. 1995 yılında kurulan *Jiri Svestka Galeri* bu merkezin genç sanatçılara kendilerini tanıtmaya olanağı sağlayan çağdaş sanat galerilerinden biridir. Özel/vakıf sanat galerisi statüsündeki bu galeri *Art Basel* ve *Art Chicago* gibi uluslararası sanat platformlarına katılmayı kendine

²⁴Yine müzelerin yeni eğitim müfredatları içinde daha etkin şekilde konumlandırıldığı da vurgulanmalıdır.

ilke edinmiştir. Aynı yaklaşım *FUTURA Çağdaş Sanatlar Merkezi* için de geçerlidir. 2003 yılında faaliyete geçen bu merkez sunduğu geniş sergileme alanının haricinde, Birleşik Devletlerde çalışma olanağı tanıyan "sanatçı değişim programları" organize etmektedir. Yıllık periyotlarda uzun soluklu sayılabilecek sergiler açan *Leica Galeri* ise etkinliklerine 2002 yılında başlamıştır. Daha çok fotoğraf disiplinine dair yapıtlar sergileyen kurum günümüz sanatçılarından seçkiler sunmayı ve Orta Avrupa'daki sanat fuarlarında devamlılık teşkil edecek şekilde yer almayı kendine misyon edinmiştir. *Dvorak Sec Galeri*'de benzer bir çizgiyi izlemektedir. Kapılarını 2005 yılında açan galeri güncel üretime şans tanırken uluslararası düzeyde organize ettiği karma sergiler eşliğinde Çek halkına yeni sanat seçkileri sunmaktadır. Saydığımız galeriler Çekler için önemli sanat platformlarıdır. Fakat daha geniş hacimli olan iki sanat kurumundan da söz etmemiz gerekir. İlki *Prag Sanat Galerisi*'dir.

Resim 6. Andy Warhol (1928-1987), Salvador Dali (1904-1989) ve A. Mucha'nın yapıtlarına ev sahipliği yapan Prag Sanat Galerisi. Dış Cephe. Prag-Çekya. **Kaynak:** Burak BOYRAZ Arşivi, 2017.

Saha araştırmasında bulunduğumuz 2017 Haziran ayındaki sergisinde Çek halkına *Andy Warhol* (1928-1987), *Salvador Dali* (1904-1989) ve *A. Mucha*'nın eserlerini takdim eden bu galeri salonlarında mevzu bahis sanatçıların kişisel eşyalarını da sergilemiştir.

Yine aynı muhitte yer aldığımız söyleyebileceğimiz *Prag Ulusal Sanat Galerisi* ise *Prag Sanat Galerisi* ile eş zamanlı sayılabilecek zaman diliminde Almanların en bilindik isimlerinden *Gerhard Richter*'in (1932) çalışmalarına ev sahipliği yapmıştır. Çekya ile sınır komşusu olan Almanya'nın bu önemli sanatçısının farklı dönemlerinden üretimleri geniş ölçekli bir "retrospektif" çatısı altında sunulmuştur.

Resim 7. Prag Ulusal Sanat Galerisi, G. Richter Retrospektifi. Sergi Salonundan Kesit. (Sanatçının 1989 tarihli *Uranyum 1-2* isimli çalışmaları) Prag-Çekya. **Kaynak:** Burak BOYRAZ Arşivi, 2017.

2.1. Lukáš (Musa) Musil (1984)

Broumov doğumlu Genç Çek sanatçı *Hynek Martinec* (1980) başlarda foto gerçekçi eserler üretmiştir. Günümüz çalışmaları ise figüratif tabanlı sürrealist çizgiye daha yakındır. 1985 yılında Liberec’de dünyaya gelen *Barbora Mastrlova* sanatını (politikaya ve siyasi liderlere hicivli göndermelerde bulunan) bronz heykeller ve pelüş oyuncaklarla sunmak üzerine kurgulamıştır. Prag’lı *Jakup Matuska* (1981) ise pop akımını tercih etmiş ve daha grafiksel bir anlatım dilini seçmiştir. *Jan Vytiska* (1985, Prag) da bu çizgiyi izlemiştir. Ancak onun üretimleri *J. Matuska*’dan farklı olarak karanlık bir kurguyu içermiştir. İsimlerini belirttiğimiz tüm bu Çek sanatçılar *L. Musil* ile “aynı kuşaktan” olmakla birlikte, Prag ya da diğer Avrupa şehirlerinde sanat eğitimi almış ve akademik çizgiye temas etmiştir. Ancak *L. Musil*’i onlardan farklı kılan nokta; akademik disiplinin dışında bir gelişim göstermesi ve bu gelişimin çıktılarını hızla Çekya’nın tanınmış sanat galerilerine taşıyabilmesidir.

1984 yılında Prag şehrinde doğan *L. Musil* çocukluk yıllarında sportif faaliyetler ile ilgilenmiştir. Buz hokeyinde başarı göstermiş ve *Slavia Prague* gibi uluslararası düzeydeki etkinliklerde boy gösteren takımlarda forma giymiştir. Orta öğretim eğitimini tamamlamasının ardından Çekya’da oldukça popüler olan dövme atölyelerine dâhil olmuştur. Plastik sanatlara ve resim disiplinine özgü temel bilgiler ile ilk kez bu atölyelerde tanışan *L. Musil* çok geçmeden başkentte dövme konusunda talep gören isimler arasına girmiştir.

Zamanla hem Prag’da hem de Budapeşte’de de ikamet etmeye başlayan sanatçı 2010 ve sonrasında resim disiplinde üretimler vermeye başlamıştır.

20.yy Sonrasında Güncellenen Çek Sanatı ve Lukáš (Musa) Musil'in Günümüz Çek Sanatındaki Yeri

Dövme konusundaki üslubunu resimsel satırlara aktarma çabası olan bu çalışmalar ilkin deneysel çerçevede ilerlemiştir. Başarı kazanan yapıtlar ilk kişisel sergisinin yolunu açmıştır. 2015 yılında *Ales Güney Bohemya Galeri*'de açılan sergi onun plastik sanatlar mecralarındaki öncül boy gösterişi olmuştur.²⁵ Bu sergiyi izleyen yıl Prag'da *Pro Art Galeri*'de bir etkinlik daha hazırlamıştır. *Musa vs. Jaqr* isimli bu etkinlik de pozitif eleştiriler alınca sonraki adımda *İmza* sergisi için *Manes Galeri* ile çalışmıştır.

Resim 8. *Manes Galeri*. Dış Cephe. Prag-Çekya.
Kaynak: Burak BOYRAZ Arşivi, 2017.

Resim 9. L. Musil. "İmza" isimli sergiden. *Manes Galeri*. İç Mekân/Sergi Salonu, Kesit 1. Prag-Çekya. Kaynak: Burak BOYRAZ Arşivi, 2017.

²⁵Sanatçının bundan önce de sergileri mevcuttur. Ancak bu sergiler daha çok "dövme" uygulamalarını içeren ya da sanat galerilerinin haricinde kalan sergilerdir.

Manes Galeri'de sergilenen eserler 2013 ve 2017 yılları arasındaki üretimleridir. Onun bu yıllar arasındaki serüvenini Çek gazeteci *Veronika Müllerova*'nın Haziran 2017'de kendisiyle (*İmza* sergisi münasebetiyle) yaptığı söyleşi üzerinden okumak mümkündür.

İnsan, hayvan ve bitkiler ile etkileşim kurmanın yollarını aradığını aktaran sanatçı edindiği izlenimleri silüetler biçiminde resmettiğini ifade etmiştir. Yine dövme yaptığı dönemde misafirleri ile uzun soluklu diyaloglar kurduğunu ve bu diyalogların onun bugünkü sanatına etki eden tecrübelerden biri olduğunu belirtmiştir (Müllerova, 2017). Artık dövme çalışmalarını bir kenara bıraktığının altını çizen sanatçı (önceki mesleği sayesinde kurduğu diyaloglar eşliğinde) empati yeteneğinin arttığını ve özgünlük arayışı konusunda cesaret kazandığını dile getirmiştir (Müllerova, 2017). Söyleşide arayışının halen devam ettiğini vurgulayan *L. Musil İmza* sergisi için kullandığı anahtar kelimeleri; “hayvan” ve “doğa” olarak beyan etmiştir (Müllerova, 2017).

L. Musil'in çalışmalarını ifadesi bu şekildedir. Fakat ziyaret ettiğimiz sergisindeki gözlemlerimiz onun primitif sanata da yakın durduğu yönündedir. Bilindiği üzere primitif sanat; özde korku gibi psikolojide alt beyne hitap eden yaklaşımlarla da pekişmiştir. Ayrıca bu sanatın referansları ilkel toplumlarda “imgesel nesnelere” dönüşmüş, söz konusu nesnelere de zamanla somut olmayan kültürel mirasların “ritüel araçları” olmuştur.

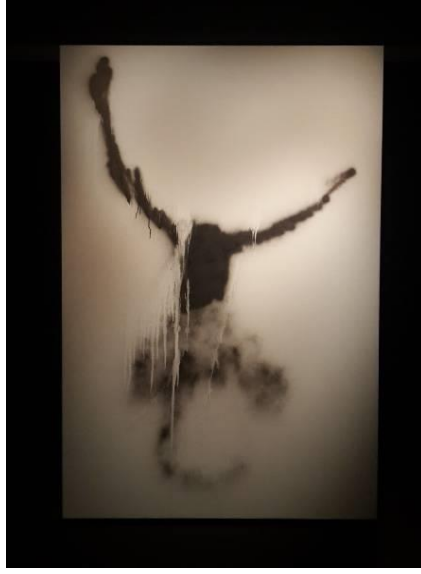
Şaman kültüründe de yeri bulunan bu nesnelere, günümüzde *L. Musil*'in anahtar kelimeleri olan doğa ve hayvan imgeleri ile özdeşleşmiş durumdadır. Dolayısıyla *İmza* sergisindeki yapıtlarında “primitif” silüetlerinden yararlanan sanatçıyı; arayışını şekillendirirken primitif

Resim 10. Almanya'daki Hannover Şehir Müzesi koleksiyonunda primitif sanata referans olabilecek önemli nesnelere barındırmaktadır. **Kaynak:** Burak BOYRAZ Arşivi, 2018

çizgiden referanslar alan bir isim olarak nitelendirmek mümkündür.²⁶

Resim 11. L. Musil. "İmza" isimli sergiden. *Manes Galeri*. Sanatçının sergide yer alan *Hayvanlar* serisinden bir primat figürü. Bu serideki eserlerin her biri 200x130/140 ebatlarındadır. Prag-Çekya. **Kaynak:** Burak BOYRAZ Arşivi, 2017.

Tuvalin yanı sıra kâğıt tabanlı üretimler de gerçekleştiren, sadece yağlıboya ile sınırlı kalmayarak mürekkep gibi daha akışkan malzemelerden de faydalanan L. Musil'in yapıtları²⁷ onu "aynı kuşaktan" diğer Çek sanatçılar ile ayırmıştır. Fakat radikal sayılabilecek bir çıkış yapmış olsa da L. Musil'i Çeklerin en önemli ressamlarından biri olarak lanse etmek için henüz erkendir.

Sanatçı adına şu aşamada söylenebilecek yegâne şey üslupsal arayışını emin adımlarla sürdürdüğü, deneysel çalışmalarının onu akademi tabanlı diğer Çek sanatçılar ile aynı platformlara taşıdığı ve genç Çek sanatçılar arasında şimdiden hatırı sayılır bir başarı elde ettiği.

²⁶ Kendi özgün estetiği için yaptığı araştırmalardaki edinimlerini metinlere de döken sanatçı sergi ile birlikte iki kitap çıkarmıştır. Süreç dâhilindeki üretimleri betimleyen bu eserler galeri bünyesinde sunulmuştur. Bkz. *Bestiary & Alphabet Books*.

²⁷ Sanatçı *İmza*'dan önceki sergilerinde hazır nesnelere ve fotoğraflardan da yararlanmıştı. Ancak bu çalışmalar da deneysel niteliktedir.

Resim 12. L. Musil. "İmza" isimli sergiden. Manes Galeri. İç Mekân/Sergi Salonu, Kesit 2. Prag-Çekya. Kaynak: Burak BOYRAZ Arşivi, 2017.

Resim 13. L. Musil. "İmza" isimli sergiden. Manes Galeri. İç Mekân/Sergi Salonu, Kesit 3. Prag-Çekya. Kaynak: Burak BOYRAZ Arşivi, 2017.

Resim 14. L. Musil. "İmza" isimli sergiden. Manes Galeri. İç Mekân/Sergi Salonu, Kesit 4. Prag-Çekya. Kaynak: Burak BOYRAZ Arşivi, 2017.

Resim 15. *İmza* sergisinin hazırlanma aşamasında görev alan kişi ve kurumların tamamı Çekya vatandaşsıdır/merkezlidir. *L. Musil. "İmza" isimli sergiden son kare. Manes Galeri. İç Mekân/Sergi Salonu, Kesit 5. Prag-Çekya. Kaynak: Burak BOYRAZ Arşivi, 2017.*

Sonuç

*Vekâleten Savaş*²⁸ tabiri ile ifade edebileceğimiz durum iki devletin anlaşmazlıklarını farklı coğrafyalar üzerinde vuku buldurmasıdır. Çekya, (özellikle *Soğuk Savaş* dönemine işaret eden ve) daha çok Balkanlar ile Orta Avrupa'yı ilgilendiren bu stratejik yaklaşıma maruz kalmış ülkelerden biridir. Küresel güç kutuplarının²⁹ yol açtığı olumsuzlukları kendince bertaraf etmesi; birinci bölümde yer verdiğimiz gibi ancak federasyonu bozmaya karar verip Slovakya'dan ayrılması sonrasında gerçekleşmiştir. Ayrılığı izleyen yıllarda Batı güdümlü reformlar gerçekleştiren ülke, ekonomik çizgide merkezi sistemden (komünizm) piyasa sistemine (kapitalizm) geçmiştir (Biçerli, 2001, s.3). Böylelikle Çek topraklarında pek çok yönden³⁰ bağımsız girişimlerin vücut bulması kolaylaşmıştır.

Olayların Çek sanatına nasıl etki ettiğini belirten yorumlarımızı ikinci kısımda sunmuştuk. Fakat ülkenin "sanatsal" yönden güncellenmesine ön ayak olan "sosyal ortamı" da etüt etmemiz faydalı olacaktır.

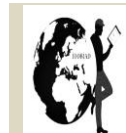
Bunun için ilkin akademisyen *Kadir Canatan*'ın sonuçlarını 2009 yılında sunduğu araştırmasına göz atılabilir. Avrupa toplumlarında çok kültürlülük üzerine çalışan akademisyen, 2002-2003 yıllarında AB üyesi ülkelerde yapılan *Avrupa Sosyal Araştırması* veri tabanına dayanarak bir metin ortaya koymuştur. Metinde AB ülkelerinden belirli sayıdaki katılımcıya;

"Etnik grupların toplumdaki varlığı açısından aşağıdaki seçeneklerden hangisini ideal buluyorsunuz?" sorusu yöneltilmiştir.

²⁸ Bkz.; *Proxy War*.

²⁹ Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği.

³⁰ Ekonomik, siyasi vb.

Cevaplardan;

“Çok etnik azınlık grup olmalı / Hiç fark etmez”

Seçeneğini tercih eden Çeklerin oranı %31.8’dir. Aynı oran Almanya’da %26.7, Fransa’da %49.1 ve İngiltere’de %34.7’dir (Canatan, 2009, s.86).

Yine göçmenlerin “eğitimde kurumsallaşmasına” olumlu bakan katılımcıların yüksek olduğu ülkeler içinde Çek Cumhuriyeti ve Yunanistan kısmi düzeydeki gruptadır (Canatan, 2009, s.92).

Dini çeşitlilik altında mezhep kimliği konusuna destek verenler arasında ise; Çek Cumhuriyeti ve Hollanda’da Katolikler, Protestanlara nazaran kısmen de olsa fazladır (Canatan, 2009, s.94).

Araştırma Çeklerin AB’ye üye olmasından çok kısa bir süre evvel gerçekleşmiştir. Görülebilmektedir ki o yıllarda Çekler etnik çeşitlilik, kültürlerarası etkileşim ve mezhep farklılığı konusunda belirli bir oranda da olsa hoşgörüyü sahip ve diyaloga açıktır.

Temas edeceğimiz nokta hoşgörü ve diyalogun günümüz sanatına yansımalarıdır. Prag’da sanat galerilerinin toplam sayısı (literatür taraması eşliğinde) otuz iki (32) adet olarak tespit edilmiştir (*praguestay*, 2017). Bu galerilerin her biri kurumsal bir kimliğe sahipken sergi salonlarındaki yapıtlarda radikal sayılabilecek çalışmalara rastlamak son derece mümkündür. Dolayısıyla yukarıda rakamlar ile betimlemeye çalıştığımız sosyal ortamın; Çek sanatçılara kendilerini ifade etme hususunda fırsat tanıdığı söylenebilir.

Henüz çok genç bir sanatçı olan *L. Musil*’in çalışmalarının şehrin bilindik sanat galerilerince tanınması noktasında da aynı etken devreye girmiştir. Ancak eklemek gerekir ki Çek sanat galerileri “başarı ve istikrar adına” *L. Musil* gibi genç sanatçıların kariyerlerinin henüz başındaki sergilerde bile ciddi bir “küratöryel” çaba sarf etmektedir. Serginin her bir aşaması titizlikle düşünülmekte, eserler bağlamından koparılmadan bütünlük içinde sergilenmekte ve sanatçıya yönelik bilgileri içeren alt metinler “muhakkak” hazırlanmaktadır.

Şunu da belirtmek gerekir ki; bu araştırmada Çek sanatının yakın geçmişteki olumsuz olaylara rağmen ayakta durabilme yeteneğinde iki faktörün dikkate değer bir payı olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan biri altını çizdiğimiz hoşgörü, diğeri ise genç Çek sanatçıların ulusal sanat platformlarınınca belirli bir yaş/eğitim/etnik kimlik gruplamasına dâhil edilmeden en başta “özgün üretimleri” ölçeğinde değerlendirilmesidir.

Notlar

a) *Yükseköğretim Kanunu*'nun 39. maddesi kapsamındaki yurt dışı görevlendirmeleri çerçevesinde hazırlanan bu metnin destekleyicisi *Yıldız Teknik Üniversitesi*'dir. Görevlendirmeler (ya da izinler) kurumun *Sanat ve Tasarım Fakültesi*'nce yapılmıştır.

Kaynakça

Biçerli, M. K. (2001). "Ekonomik Dönüşümü Düşük İşsizlikle Sağlamada Çek Cumhuriyeti Tecrübesinin Değerlendirilmesi", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 56/2: 1-20.

Bryant, C. C. (2007). *Prague in Black: Nazi Rule and Czech Nationalism*. London: Harvard University Press.

Canatan, K. (2009). "Avrupa Toplumlarında Çokkültürcülük: Sosyolojik Bir Yaklaşım", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2/6:80-97.

Frommer, B. (2005). *National Cleansing: Retribution Against Nazi in Postwar Czechoslovakia*. Cambridge University Press: United Kingdom.

Gromika, A.A., Zemskov, İ.N. vd. (2013). *Uluslararası İlişkiler Tarihi – 5*, (çev.) Ali Rıza Dırık. İstanbul: Evrensel Yayın (Kitabın dijital versiyonu kullanılmıştır).

Müllerova, V. (2017). "Luke "Musa" Musil: Dövme Yaparken Bir Psikoterapist Gibi Hissettim", *revue.idnes.cz*, [14.01.2018].

Özçelik, M. (2012). "Avusturya-Macaristan İmparatoru'nun 1918 İstanbul Ziyaretinin Türk Basınına Yansımaları", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27: 51-63.

Yılmaz, N. & Doğan, K. C. (2013). "Avrupa Birliği (AB) Talepleri Doğrultusunda Çek ve Romanya Cumhuriyetleri'nin Demokratikleşme Reformları". *Karadeniz Araştırmaları*, 39: 15-29.

Praguestay (www.prague-stay.com). [14.01.2018].

Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı (www.mfa.gov.tr). [08.01.2018].

